

ХУДОЖНІ ПОШУКИ УЛАСА САМЧУКА В РОЗКРИТТІ ДИХОТОМІЧНОЇ СТРУКТУРИ ОДНОАКТІВКИ «СЛУХАЙТЕ! СЛУХАЙТЕ! ГОВОРИТЬ МОСКВА!»

У статті висвітлюється розкриття дихотомічної структури одноактної п'єси Уласа Самчука «Слухайте! Слухайте! Говорить Москва!». Виокремлено різнобічну сутність негативів радянської ідеології.

Ключові слова: жанр, драма, одноактівка, Улас Самчук.

The article highlights the disclosure of the dichotomous structure of Ulas Samchuk's one-act play "Listen! Listen up! Moscow Says!". The versatile essence of the negative "Soviet" ideology is highlighted.

Key words: genre, drama, one-act play, Ulas Samchuk.

Драматичний світ Уласа Самчука яскраво позначений чіткими ознаками інтелектуалізму, що дає підстави твердити, що дійові особи у його творах мають нераціональні характери, водночас комічно поєднані поміж собою, але протягом сюжету переживають реальний трагізм буття суспільства, який іноді несумісний із тодішнім суспільством. Сучасна драма має бути з дискусією або парадоксом. У драмах Уласа Самчука прослідковується все одразу, а втручання автора в дії п'єс визначається в умовному поясненні реплік, коментарів, подій. Як відомо, «у рецензії на виставу «Кохання верховин» (травень 1943 р.) У. Самчук висловив свої міркування щодо художньої вартості комедії за однойменною повістю А. Демо-Довгопільського. Особливої уваги заслуговує влучний аналіз гри акторів, їхньої сценічної мови. Автор рецензії був категоричним: «Актор, що не чується на сцені, як риба у воді, хай краще відіграє свою життєву роль на звичайній вулиці, а не в театрі» [1, с. 383].

Постановка проблеми. Підробка, обман, шахрайство – усі ці теми цікавили та хвилювали Уласа Самчука, тому що його просто вражав фальш, який вважається однією з найпроблемніших тем сьогодення. А ще митець свідомо розмірковував над тим, як українським п'єсам набути популярності за кордоном. Для цього він навіть вивчив історію театрального життя України ХІХ–ХХ ст., з метою описати життя українського народу в сценічному форматі, поєднавши наші традиції з європейськими.

Актуальність теми. Художня творчість Уласа Самчука зорієнтована на національну свідомість українців і створює бар'єр між патріотизмом і фанатизмом. Про це автор спочатку почав писати у своїх мемуарах, статтях, а вже потім у драматичних творах. П'єси митця приваблювали увагу Ю. Косача, П. Кралюка, І. Нагорної, І. Руснак, Ю. Шереха, але назагал залишаються малодослідженими.

Метою статті є проаналізувати жанрову специфіку одноактної п'єси «Слухайте! Слухайте! Говорить Москва!» Уласа Самчука.

Виклад результатів дослідження. Серед найменших жанрових різновидів п'єс у різні часи були популярними одноактівки. Якщо звернутись до словника української мови, то можна прочитати, що «одноактна п'єса – короткий музично-драматичний твір, призначений для виставляння на сцені» [3, с. 625]. Слід зауважити, що змістове наповнення цього терміну пройшло великий і тернистий шлях багатьох літературних революцій і протягом тривалих років, аж поки набуло назву «мікроп'єса».

Драматургія Уласа Самчука стала відомою насамперед завдяки популярності одноактівки «Слухайте! Слухайте! Говорить Москва!», у якій події «відбуваються наприкінці 1920-х років, конфлікт у ній має ідеологічно-моральний характер, сюжет будується на зіткненні інтересів представників різних ідеологічних світів» [4]. Автор довго думав, як назвати цю п'єску, тому вирішив використати уривок із ранкового радіоефіру, що постійно йому докучав.

У. Самчук у своїй драмі вміло описав реалістичний світ українського суспільства в хронологічних межах. Дихотомічна структура дає індивідуальні шанси читачам швидше зрозуміти сюжет твору та підсвідомо відчувати життя українського народу в першій половині ХХ ст., ще проаналізувати духовні цінності персонажів, взаємоповагу, стосунки, вчинки. Драматург уніс у звичайну форму так звану «унікальну родзинку» завдяки актуальним проблемам та подіям, тобто один акт у драмі рухається через призму різноманітних образів, що зіставляються або протиставляються.

Після прочитання одноактівки «Слухайте! Слухайте! Говорить Москва!» можна зрозуміти двоякий сенс створення й існування СРСР, адже автор саркастично репрезентує, дотепно висміює політичних діячів, указуючи на їхні недоліки: неосвіченість, сваволю і самодурство. Як відомо, п'єса написана у 1930 році й засвідчує, що Улас Самчук був добре обізнаний із злочинами і правопорушеннями лиходіїв-можновладців країни, які обкрадали звичайний люд, прикриваючись своїм високим становищем у суспільстві.

Світові колізії ХХ століття висвітлено неймовірними політичними деталями, що зустрічаються протягом тривіальної розмови. У творі чітко прослідковується культурне збагачення, прикрашене радянською пропагандою, наприклад, «видно заголовки газет: «Правда», «Берлінер Тагеблят», «Ле Матен» і інші. Перед бюрком крісло з поруччям і збитою круглою подушчиною. Під поніжжям ведмедяча шкіра. Коло вікна портрет Толстого, а на протилежній стіні – Маркса. Під Марксом шезлонг, покритий килимом барви шпалерів з перськими орнаментами. Побіч портрету адміністративна мапа Сов. Союзу» [2]. Усі ці ознаки вказують на те, що герой твору Борис Чортомолов є справжнім поціновувачем радянської культури та має міцні зв'язки з чиновниками СРСР. Хоча в нього на столі й лежала газета центрального органу партії більшовиків, він не залишав осторонь закордонну пресу: німецьку та французьку щоденні газети. Це говорить про те, що головний герой є не таким уже й патріотом, як здається його друзям, таким же підлабuzником і скнарам. Суть криється в тому, щоб

показати двояке ставлення псевдопатріотів до своєї країни, які ніби й рятують свою Батьківщину, а насправді самі безсоромно обкрадають, продають її ворогам і тягнуть на саме дно.

Символічні деталі можна побачити ще на початку драми, під час розмови Бориса з Ларою. Слід зауважити, що «великий патріот» Борис Чортомолов знаходиться не на своїй рідній землі, а розважається у Парижі, забувши про своє коріння, совість та інші моральні принципи. Хоча п'єса містить всього шість дійових осіб, але звернути найбільшу увагу читачам треба більше на постать Бориса Чортомолова, щоб зрозуміти суть самої назви «Слухайте! Слухайте! Говорить Москва!». Прочитавши твір, можна погодитись із такою думкою, що керівництво повтікало за кордон, бо втомилося від «тяжкої праці», а саме дає накази звичайному люду з метою маніпулятивно спонукати їх працювати якнайбільше й найзавзятіше.

Улас Самчук у своїй одноактній п'єсі наголошує на внутрішньому вияві психологічного навантаження в драмі. Епізод використана у творі на вищому рівні, що дає розгорнуті портретні характеристики або ж відображення інтер'єру в кабінеті Бориса Чортомолова, не забуваючи про актуальну проблему минувшини й сьогодення – повернення «країни Крим» на законне територіально-адміністративне місце. Завдяки всім цим елементам п'єса певною мірою втрачає свою сюжетну єдність, бо стає багатофабульною, а ще нагадує читачеві, що все у цьому світі є взаємопов'язаним.

Різнобічна сутність радянської ідеології не дає спокою дійовим особам і самому авторові, у п'єсі ми бачимо багато різноманітних маніпуляцій. Самосвідомість людини знищується завдяки скнарості, цинізму, озлобленості, аморальності, ненависті. Цей світ «пролетарів» неможливо врятувати, тому що панівна система занедбана та неврегульована. По-перше, політичні заяви та гасла часто не узгоджувалися з реальною дійсністю, а лише заохочували народ знаходити невідповідності в декларованих правах громадян. По-друге, нав'язування «зрівнялівки» між людьми спровокувало низький рівень життя в СРСР. У результаті почалась зневіра в ідеологічному курсі: цензурування вітчизняної та загальносвітової літератури та заборона вільного виїзду з Радянського Союзу.

Інтелектуальні діалоги й авторські ремарки дають можливість читачеві задуматись над нашим майбутнім у часопросторі. Тільки молодь може знищити цю панівну систему зла, скнарості, верховенства сваволі, інтриг, міщанства.

Висновки. Отже, художні пошуки Уласа Самчука на літературній ниві засвідчують, що одноактна п'єса «Слухайте, слухайте! Говорить Москва!» є нищівним словом «советської» держави, виявом ненависті СРСР до українського народу. У своєму творі драматург чітко усвідомлював, що більшовицька ідеологія може процвітати не тільки в 1930-х роках і не лише в тогочасному просторовому вимірі, а буде поступово народжуватись і розвиватись у тих країнах, де панує хаос, непорозуміння, маніпуляції, тоталітарна панівна система.

Український прозаїк більше спирається на традиційні ідеали реалістичної драми, проте сповідує ідеал сильної сучасної української особистості. У своїй драматичній спадщині автор був перш за все літописцем подій, а ще творцем яскравих дійових осіб, які прагнуть знайти своє місце у світі, здолати шляхи самовдосконалення на шляху до українського державотворення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Самчук У. Кохання верховин. *Документ доби: публіцистика Уласа Самчука 1941-1943 років /упоряд. А. Жив'юк*. Рівне: ВАТ «Рівненська друкарня», 2008. С. 383.
2. Самчук У. Слухайте! Слухайте! Говорить Москва! *Літературно-науковий вісник*. 1930. Річник ХХІХ. Т. СІ. Кн. ІІІ. Березень. С. 198-216.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970. Т. 2. С. 625.
4. Улас Самчук. Драми. [Електронний ресурс] URL: https://online-biblio.tk/bookid_58833784/?ysclid=lbmdj4lng5768253790 (дата звернення 04.09.23).

Науковий керівник кандидат філологічних наук, доцент Немченко І.В.